

ДВАДЕСЕТЪ И ПЕТЪ ГОДИНИ БЪЛГАРСКО ЕНТОМОЛОГИЧНО ДРУЖЕСТВО.¹⁾

Отъ Д-ръ Иванъ Бурешъ

(Председателъ на Българското ентомологично дружество).

За едно специално научно дружество, каквото е Българското ентомологично дружество, 25-годишно съществуване не е малък периодъ отъ време, особено пъкъ като се има предвидъ, че преди 25 години думата ентомология едва бѣ позната въ нашата страна. Българското ентомологично дружество се зароди, може да се каже, отъ нищо. Когато то се създаде, въ България имаше само 6 лица, занимаващи се специално съ изучаване на насѣкомитѣ, т. е. съ ентомологична наука. На ентомологичнитѣ изучавания, на събирането и проучването на насѣкомитѣ се гледаше тогава като на нѣщо несериозно и ненуждно.

Днесъ вече изучването на насѣкомитѣ и извършването на борба противъ вреднитѣ такива е една належаща нужда за земледѣлското и горско стопанства. Днесъ вече може да се гордѣемъ съ единъ специаленъ наученъ институтъ, въ който се извършватъ системни изучвания върху насѣкомната фауна на България и върху болеститѣ по пчелитѣ, именно Царската ентомологична станция. Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти разполага вече съ специаленъ Ентомологиченъ отдѣлъ при Земледѣлската опитна станция въ София и начело на тоя отдѣлъ стои началникъ на ентомологична служба. Държавниятъ университетъ разполага вече съ специална доцентура по ентомология, която дава на младитѣ агрономи теоретически и практически познания по ентомологичната наука. Българската държава разполага днесъ вече съ единъ специаленъ Законъ за опазване на растенията отъ болести и неприятели. Българската научна литература, най-после разполага вече съ 1265 научни ентомологични публикации, а сѣщо така и съ нѣколко крупни ентомологични ръководства и студии.

Тия току що изказани констатации: отъ една страна, че преди 25 години едвамъ се е знаело въ България какво е

¹⁾ Рѣчь произнесена на тържественото юбилейно събрание на Българското ентомологично дружество, на 5 мартъ 1934 год., въ залата на Царския естеств. исторически музей въ София.

ентомология, и отъ друга, че днесъ имаме вече всички тия придобивки, които преди малко споменахъ, показватъ, че презъ изминалитъ 25 години българската ентомологична наука е направила неимоверно бързъ напредъкъ и е постигнала явно забележими резултати. По отношение на ентомологичната си наука, България стои, безспорно, на първо мѣсто между всички балкански държави. Голѣмъ дѣлъ въ това успѣшно развитие на българската ентомологична наука има и нашето Ентомологично дружество. И затова не е безъ интересъ да се проследи развитието на това дружество презъ изминалитъ 25 години; това негово развитие показва и развитието на българската ентомологична наука въобще.

Ще кажа, преди всичко, нѣколко думи върху условията за научна работа, които съществуваша въ България преди да се основе казаното дружество; това ще ни даде една по-ясна картина за причинитъ, които сж подбудили неговото учредяване.

Известно е, че истинска наука започва да се развива въ България едвамъ следъ освобождението на тая страна отъ турско иго. А българската ентомологична наука трѣбваше да чака още 15 години следъ освобождението, за да се появятъ първитъ български ентомолози.

Преди освобождението на България отъ турско владичество ентомологични изучавания въ тая страна бѣха извършвани само отъ чужденци природоизпитатели, защото българите такива не е имало презъ онова време на тъмно робство. Сжщото е било и презъ първото десетилѣтие следъ освобождението. За щастие на нашата ентомологична наука, тия чужденци ентомолози сж били видни изследователи, даже и професори съ широка известностъ, каквито сж напимѣръ: всеизвестниятъ хуманистъ и психиатъръ проф. Аугустъ Форелъ, или пъкъ директора на зоологическия музей въ Виена д-ръ Хансъ Ребелъ, или кустоса на музея въ Сараево В. А п ф е л б а к ъ, или видния неуроптерологъ Францъ Клапалекъ отъ Прага и пр. Едновременно съ тия чужденци изследователи почнаха да се появяватъ къмъ 1890 г. и първитъ ентомолози българи, между които на първо мѣсто трѣбва да споменеме професора П. Бахметьевъ, учителитъ Н. Недѣлковъ, Хр. Пигулевъ, Василъ Ковачевъ, асистента Дим. Йоакимовъ и агронома Константинъ Малковъ.

Въ България нѣмаше по онова време, къмъ 1890 год., добре уредени природонаучни сбирки, по които ентомолозитъ да могатъ да сравняватъ събранитъ отъ тѣхъ насѣкомки, нѣмаше научни библиотеки, въ които тѣ да намѣрятъ нуждната имъ за проучване на събранитъ материали специална литература, нѣмаше въ страната научни учреждения и корпорации, отъ дето да черпятъ нови знания и подбуда за своитъ научни изследвания — всички тия условия едвамъ се зараждаха въ освободена България.

При това, първитѣ български ентомолози сж работили всѣки самостойно за себе си, като всѣки по отдѣлно е набавялъ, лично за свои нужди, потрѣбната му специална литература; всѣки по отдѣлно е нареждалъ свои собствени сборки, за които най-често не е ималъ нито достатъчно мѣсто, нито достатъчно сръдства добре да ги запази; всѣки съ самостойни сили, безъ чуждѣ потикъ е крачилъ бавно изъ неразработеното още поле на ентомологичната наука. Първитѣ ентомологически публикации се появиха при тия трудни условия едвамъ презъ 1894—96 година; общность между малцината български ентомолози не е имало.

Просвѣтното дѣло въ България се градеше презъ това време съ голѣма бързина. Създадоха се множество гимназии, въ които като важни дисциплини се преподаваха и естественитѣ науки. Създаде се Висше училище въ София съ природоматематиченъ отдѣлъ и добре уреденъ зоологически институтъ и зоологическа сбирка. Българското книжовно дружество постепенно взимаше образа на една академия на наукитѣ и въ нея не липсваше природоматематиченъ клонъ. Създаде се презъ 1892 г. Царскиятъ Естествено-исторически музей съ ентомологични сборки. Създадоха се земледѣлчески опитни станции, дето почнаха да се проучватъ и вреднитѣ за земледѣлието насѣкоми и пр. и пр. Извънредно труднитѣ за научна работа презъ 1890 год. условия почнаха постепенно да се премахватъ и числото на работницитѣ за изучаване отечествената фауна почна бързо да се увеличава.

Тия бѣха условията, въ които се зароди идеята за създаване на днешното Ентомологично дружество. Казвамъ днешното Ентомологично дружество, защото едно друго такова дружество, наречено „Свѣтулка“ се създаде презъ 1898 год., когато българската наука бѣше още въ своитѣ пелени. Това дружество бѣ основано въ гр. Сливенъ отъ учителя естественикъ Христо Пигулевъ. Поради примитивнитѣ условия за сществуване на едно такова специално научно дружество, то заглъхна 2 год. следъ неговото основаване, презъ 1890 год., следъ като неговия основателъ и вдъхновителъ Христо Пигулевъ падна тежко боленъ. Дружествениятъ вестникъ на това първо българско ентомологично дружество, който вестникъ носеше красивото име „Свѣтулка“ и който излезе всичко въ 6 нумера, днесъ представлява една библиографска рѣдкость и сщевременно една наивность въ нашата научна литература¹⁾.

¹⁾ По подробно за дейността на Хр. Пигулевъ и за първото българско ентомологично дружество вижъ статията на Ив. Бурешъ — „Кратка история на Българското ентомологично дружество“, въ Известия на Б. Е. Д. кн. I, стр. 5-8. Уставътъ на това дружество е публикуванъ въ Известия кн. III, стр. 1-7. София 1926 г.

Много по-добри бѣха условията, както вече казахъ, презъ 1909 год., когато се основа сегашното Ентомологично дружество, на което днесъ празнуваме 25 годишнината отъ съществуването му. Това Дружество се основа на 6 януарий 1909 год. и отъ тогава ето вече 25 години успѣшно работи.

На 6. I. 1909 г. професорътъ по експериментална физика въ Соф. университетъ Порфирий Бахметьевъ събра въ своя домъ на ул. Кракра, живущитѣ тогава въ София ентомолози, а именно: Бурешъ, Дрѣновски, Йоакимовъ, Илчевъ, Марковичъ и Недѣлковъ, за да размѣнятъ мисли върху основаването на едно научно ентомологично дружество. Професоръ Бахметьевъ бѣ голѣмъ ентузиастъ и то не само въ своя животъ, но и въ научната си работа. Той бѣ презъ онова време членъ на нѣколко чуждестранни ентомологични дружества и дружествениятъ животъ бѣ за него насѣщна нужда. Самъ той лично проучваше презъ онова време пеперудната фауна на България и експериментираше върху мѣрене на температурата у насѣкомитѣ.

Когато на 6 януарий 1909 год. гореказанитѣ ентомолози се събраха въ домътъ му, той, като най-старъ между тѣхъ, председателствуваше заседанието и съ голѣмо увлечение и ентузиазъмъ чертаеше близкитѣ и далечни задачи на ентомологичното дружество, което ще има да се основе, и му предричаше блѣсково бъдеще. Нѣкои отъ присѣдстващитѣ колеги го въздържаха тогава въ голѣмия му ентузиазъмъ, обаче всички съ задоволство констатираха, че е време да се основе единъ наученъ кръжокъ отъ ентомолози, една Българска ентомологична дружба, т. е. да се даде начало на едно бъдеще Българско ентомологично дружество.

Срещитѣ на научния ентомологиченъ кръжокъ почнаха да ставатъ всѣка сѣбота и траяха отъ 6 часа надвечеръ до 12 часа презъ нощта. Тѣ ставаха въ началото въ една отъ стаитѣ на бирария „Братски трудъ“, а по-късно въ бирария „Батембергъ“. На тия редовни срѣщи на българскитѣ ентомолози бѣха докладвани извършени въ България ентомологични изучавания, бѣха показвани нови, открити въ България насѣкоми, разглеждани бѣха и преценявани печатни ентомологични трудове, давани бѣха сведения за извършени ентомологични екскурзии, разисквани бѣха въпроси, засѣгащи развитието на нашата наука въобще, чертани бѣха планове за бъдеща дейность на ентомологичната дружба, строени бѣха първитѣ пжтеки, по които имаше да се подвижи българската ентомологична наука, за да може да достигне тя по-бързо до едно развитие, което да прави честь на българското природознание.

Всички живи днесъ членове основатели на ентомологичната дружба си спомнятъ добре съ какво нетърпение и увле-

чение всѣки очакваше сѣботния день, за да се яви въ дружественото събрание и съ какъвъ интересъ се очакваше получаването на германското списание *Entomologische Rundschau*, въ което се отпечатваха протоколитѣ отъ заседанията. Проф. Бахметьевъ бѣ единъ много увлекателенъ събеседникъ, единъ енциклопедиченъ умъ и единъ духовитъ сътрапезникъ, затова и заседанията на Дружбата биваха много интересни.

Дружбата се основа, както казахъ на 6 януарий 1909 г., а следъ 9 месеца, на 5 септемврий с. г., бѣ утвърденъ вече отъ Министерството на просвѣтата устава на Българското ентомологично дружество. Съгласно тоя уставъ, целитѣ на Дружеството бѣха и днесъ още сж: 1. да изучава България въ ентомологично отношение; 2. да способствува за взаимно сношение на лица, които се занимаватъ съ ентомология; 3. да разпространява въ България както чисто-научни, тъй и практически познания изъ областъта на ентомологията; 4. да възбужда интересъ къмъ прилагане на практика добититѣ резултати отъ изследванията относно вреднитѣ и полезни насѣкоми.

Българското ентомологично дружество се управляваше отъ четири-члененъ комитетъ, единъ отъ членоветѣ на който бѣ председателъ. Първиятъ председателъ бѣ проф. П. Бахметьевъ, той бѣ и секретаръ и библиотекаръ въ начинающето дружество. Още въ самото начало той разви интензивна дейность. Членоветѣ се събираха всѣка сѣбота на заседание и направенитѣ отъ тѣхъ съобщения и реферати бѣха най-грижливо протоколирани отъ него и публикувани на нѣмски езикъ въ казаното германско списание *Entomologische Rundschau*. Тука тия доклади бѣха печатани наредъ съ отчетитѣ на най-виднитѣ европейски ентомологични дружества, каквито бѣха по онова време *Société lepidopterologique de Genève*, *Koileopterologische Gesellschaft zu Dresden*, *Entomologischer Verein in Stuttgart* и др.

Презъ лѣтото на 1909 год. въ София бѣ уредена отъ Българското пчеларско дружество една голѣма пчеларска изложба, каквато рѣдко въ нѣкоя друга славянска държава е била устройвана. Бѣха се събрали въ София делегати пчелари отъ всички славянски земи и основаха Всеславянския пчеларски съюзъ, на който главния секретаръ и най-енергичния деятель стана Бахметьевъ. На казаната пчеларска изложба взе участие и Ентомологичното дружество, като нѣкои отъ членоветѣ изложиха своитѣ сборки, а г. Ал. Дръновски изложи и една голѣма карта-схема на Рила планина, съ нанесени върху нея препарирани пеперуди, които да показватъ вертикалното имъ разпространение по планината. Поради участието въ казаната изложба, Българското ентомологично дружество получи почетна диплома.

Презъ есенъта на сжщата 1909 год. бѣ отправена отъ страна на Дружеството молба до Народното събрание, съ която се искаше да се отпусне на Дружеството постоянна държавна субсидия. Дружествениятъ членъ Георги Георговъ, който по онова време бѣ народенъ представителъ, защити молбата въ пленума на Събранието безъ, обаче, да получи резултатъ. Изработено бѣ тогава едно подробно изложение до Министерството на земледѣлието, въ което бѣ изтъкната голѣмата нужда и полза за земледѣлското стопанство отъ създаването на едно специално държавно приложно-ентомологично бюро, по образецъ на такива бюра въ чужбина. Това бюро ще има да проучва и организира борбата съ вреднитѣ насѣкоми въ България; а докато то се основе, да се даде на Дружеството 5,000 лева годишна субсидия, за да извършва необходимитѣ за Министерството изучвания върху вреднитѣ насѣкоми. Министерството на земледѣлието възприе да се основе при Земледѣлската опитна станция въ София (която бѣ на пжтъ да се открие) една специална ентомологическа секция и начело на нея да се постави специалистъ ентомологъ¹⁾.

Въ края на първата година излезе отпечатанъ на руски езикъ въ Руското Ентомологично Обозрение (Томъ IX, 1909, стр. 483-490), подробенъ полугодишенъ отчетъ, съставенъ отъ Проф. Бахметевъ. Въ него той съ задоволство отбелязва „че за пръвъ пжтъ на Балканския полуостровъ се образува едно ентомологично дружество; нито въ Турция, нито въ Гърция, нито въ Черна Гора, нито въ Сърбия, нито даже въ Ромъния, пише Бахметевъ, има ентомологично дружество“.

На 6. I. следната 1910 г. бѣ отпразднуванъ вече и дружествениятъ празникъ и то много задушевно, много весело и съ обилна научна и весела програма. На годишния отчетъ бѣха поканени и нечленове на Дружеството и то такива лица, които биха могли да бждатъ полезни за Дружеството.

Не по малка дейность прояви Дружеството презъ следната 1910 год. За докладитѣ, правени въ сжботнитѣ засѣдания, бѣ редовно публикувано въ казаното вече списание *Entomologische Rundschau*. Освенъ това, Дружеството реши и взе инициатива щото за всички излѣзли на български

¹⁾ Такава ентомологична секция въ Земледѣлската опитна станция въ София бѣ действително открита още презъ 1910 год. и нейното обзавеждане бѣ възложено на директора на станцията В. Найденовъ. Сжщевременно, дружествениятъ членъ Ал. К. Дръновски бѣ изпратенъ въ чужбина за научна специализация по ентомология. На 1. IX. 1914 год. ентомологичната секция бѣ отдѣлена отъ фитопатологичната въ самостоятелна секция и нейнъ началникъ стана Ал. К. Дръновски (до 1924 г.). — За основаването и развитието на Софийската опитна станция вижъ статията на В. Найденовъ, напечатана въ Годишния отчетъ на Станцията за 1910 и 1911 год. Вижъ и „История на ентомологичното проучване на България“ отъ Д-ръ Ив. Бурешъ, 1914, стр. 85-89.

езикъ публикации върху ентомологичната фауна на България да бжде редовно съобщавано въ чуждестраннитѣ научни списания. Множество такива рецензии, писани главно отъ Бахметьевъ, бѣха наистина отпечатани въ списанията *Zeitschrift für wissenschaft. Insektenbiologie*, *Centralblatt für Zoologie*, *Petermans geographische Mittheilungen*, *Entomologische Rundschau* и др., а въ Руското Ентомологическо Обозрѣние отъ 1910 год. бѣ публикуванъ отъ Бахметьева единъ подробенъ „Обзоръ болгарской ентомологической литературы“. Съ публикуването на тия рецензии се гонеше цѣльта да се направи извѣстна и на чуждитѣ ентомолози нашата ентомологична литература и заедно съ това да се влезе въ връзка съ тия ентомолози.

Чужденци ентомолози, които случайно посещаваха или минаваха презъ България бѣха канени като гости на нашето Дружество и взимаха участие въ засѣданията. Едно специално такова засѣдание бѣ направено въ честъ на видния руски ентомологъ Проф. Н. М. Кулагинъ и той на 19.VII.1910 г. говори въ дружеството върху нуждитѣ и значението за България да има едно държавно ентомологическо бюро. На това засѣдание присѣдствуваха и народнитѣ представители: Петъръ Беровъ и Георги Георговъ, които имаше да донесатъ до знанието на Министра на земедѣлието мислитѣ, изказани отъ видния руски професоръ. По-късно Проф. Кулагинъ бѣ избранъ за почетенъ членъ на Дружеството и за такъвъ се числи той и до днесъ. Презъ сѣщата година бѣ избранъ за непримененъ членъ на Дружеството председателя на Руското Ентомологическо Общество, видниятъ руски ентомологъ и общественикъ Андрей Семеновъ Тянь-Шански, който подари на нашето Дружество голѣма библиотека отъ 60 тома, издания на Руското дружество, които книги имаха тогавашна цена около 20,000 лева. Руската ентомологична литература, по понятни причини, бѣ презъ онова време отъ особено голѣмо значение за нашитѣ ентомолози.

Въ началото на 1911 год. Дружеството имаше вече 21 членове, интересуващи се отблизко съ ентомологични въпроси; отъ тѣхъ 3-ма бѣха въ чужбина (Д-ръ Бурешъ въ Мюнхенъ, Андр. Марковичъ въ Женева и Фр. Рамбоусекъ въ Прага). Въ библиотеката на Дружеството се получаваха вече 15 разни чуждестранни ентомологични списания.

Дружеството презъ това време сериозно се замисли за издаване на свое собствено печатно издание, свой дружественъ печатенъ органъ. Теоретически въпроса бѣ вече напълно решенъ и материали за печатане не липсваха, обаче липсваха необходимитѣ парични срѣдства; — очакваната отъ министерството субсидия все не идеше. Нуждата отъ ентомологичната не се още достатѣчно схващаще въ ръководнитѣ кръгове на министерството. Това стана причина да се появи у члено-

ветъ на дружеството идеята Ентомологичното дружество да свърже своята сждба съ нѣкое отъ съществуващитѣ дружества, които разполагатъ съ средства. Като такова бѣ посочено Българското природоизпитателно дружество, което получаваше редовно субсидия отъ Министерството на просвѣтата и което издаваше свое списание „Трудове“, въ което нашето дружество би могло да печати, както своитѣ отчети, така и своитѣ ентомологични студии. Това дружество, обаче, презъ 1909 год., когато Ентомологичната дружба развиваше усилена дейность, се намираше въ упадъкъ и отъ 1906 до 1910 год. не бѣ издало никакви печатни трудове. Членоветѣ на Ентомологичната дружба възобновиха наново това дружество и станаха главни негови крепители. На 7. I. 1912 год. бѣ подписанъ, въ годишното заседание на Дружеството, актъ за обявяването Бѣлг. ент. дружба като секция на Българското Природоизпитателно дружество. Годишнитѣ отчети на дружбата за 1910, 1912, 1914 год. сж отпечатани въ Трудове на Бѣлгарск. природоизп. д-во. Следъ казанитѣ години ент. дружество се снабди вече съ необходимии парични срѣдства и заживѣ наново самостоенъ животъ.

Презъ октомврий 1912 г. внезапно избухна Балканската война. Голѣма частъ отъ ентомологитѣ бѣха извикани подѣ знамената. Ентомологичното дружество бѣ принудено да намали, но не и да прекъсне своята дейность. Дружественитѣ членове, при своитѣ отпуски отъ фронта, дохаждаха въ София и не пропускаха случая да се явяватъ въ сжбота вечеръ въ ресторанта „Батембергъ“, дето старейшината на ентомологитѣ проф. Бахметьевъ ги очакваше и подробно разпитваше за новини и случки изъ бойнитѣ полета и тия разговори той публикуваше, въ увлекателна форма, изъ разни руски списания. Сжботнитѣ срещи станаха вече срѣдище не само на ентомолози, но и на всички природоизпитатели, идящи въ отпускъ отъ бойнитѣ полета. Презъ време на примирието, 1913 год., когато всички се радваха на благополучното завършване на войната съ Турция, много отъ ентомологитѣ извършиха интересни ентомологични наблюдения и проучвания изъ южна и особено източна Тракия, отъ р. Места чакъ до Чаталджа.

Проф. Бахметьевъ, къмъ края на примирието замина въ Русия и тамъ държа множество сказки, относно интересующия го силно по онова време въпросъ за анабиоза у животнитѣ. Презъ време на тия си обиколки изъ Русия, и посрѣдъ разгара на работата относно уреждането въ Москва на единъ специаленъ наученъ институтъ за изследване на мнимата смъртъ у животнитѣ, той внезапно почина на 14. X. 1913 г. Съ неговата смъртъ Дружеството понесе голѣма загуба. Той

наистина бѣ душата на българската ентомология по онова време и нашиятъ незабравимъ другарь-ентомологъ Дѣлчо Илчевъ съ право го наричаше „Патеръ Бахметьевъ“.

Следъ смъртъта на Бахметьева дейността на Дружеството обаче не отслабна. Дружественитѣ членове координираха своята дейность, както вече казахме, съ дейността на Българското природоизпитателно дружество. Годишнитѣ отчети и ентомологичнитѣ статии и студии се печатаха главно въ „Трудове“ на казаното дружество. За председателъ на ентомологитѣ бѣ избранъ народния представителъ Георги Георговъ, за подпредседателъ Димитъръ Йоакимовъ, а за секретаръ д-ръ Иванъ Бурешъ. Най-деятелниятъ, обаче, отъ дружественитѣ членове бѣ Дѣлчо Илчевъ. Главното внимание на българскитѣ ентомолози бѣ обърнато презъ 1914 и 1915 год. къмъ изучаването фауната на новопридобититѣ отъ войнитѣ земи, именно Бѣломорска Тракия и Пиринъ планина. Тия нови, непознати за природоизпитателитѣ земи дадоха на българскитѣ ентомолози обилни ентомологични новости, които послужиха за написване на голѣмъ брой ценни научни публикации.

Дойде, обаче, есенъта на 1915 год. България се увлече въ Общоевропейската война. Всички напрегнаха сили за защита на Отецеството; всички ентомолози бѣха въ военна униформа. Дейността на Дружеството се преустанови чакъ до завършването на войната, т. е. до края на 1918 год.

Настѣпиха следъ това и тежкитѣ политически и икономически дни на депресия и покруса въ Българската държава. Българскитѣ ентомолози почнаха да се събиратъ наново въ бирария „Ангелъ Кънчевъ“ на жгѣла на ул. Солунъ и Ангелъ Кънчевъ. Отначало тѣ се събираха само за утѣха и да поприказватъ „по политика“. Постепенно тѣ почнаха да се насърдчаватъ взаимно за нова научна работа и да събуждатъ Дружеството къмъ нова дейность. Добродушниятъ и незабравимъ нашъ членъ Дѣлчо Илчевъ казва въ написания отъ него годишенъ отчетъ за 1919 год. следното: „въпрѣки всички трудности и прѣчки, членоветѣ на дружеството, всѣки споредъ силитѣ си, се отдадоха на работа по благодатното но трънливо и неприветливо българско научно поле“.

Следъ опомняне на България отъ войнитѣ настѣпи, обаче едно извънредно благоприятно обществено настроение въ полза на повдигане на земледѣлското стопанство. Гладътъ и разнебитването на земледѣлскитѣ стопанства презъ време на дългитѣ войни бѣха главнитѣ стимули за това настроение. Почти всичкото внимание на Държавата бѣ съсредоточено въ това, земята да даде повече и по-добра реколта. Това настроение даде единъ новъ тласкъ и на българската ентомологична наука; чакъ тогава на ръководнитѣ крѣгове въ Министерството на земледѣлието стана ясно, колко много отъ ценното земледѣлско производ-

ство отива за плячка на вреднитъ насѣкоми и на болеститъ по растенията. Затова и българскитъ ентомолози отправиха почти всичкото си внимание къмъ изучаване на вреднитъ насѣкоми и търсене начинитъ за борба съ пакостниците на житнитъ растения, на овощнитъ дървета, на лозята, на тютунитъ и пр. Българскитъ ентомолози започнаха наново усилената и то приложно-ентомологична дейность.

Презъ периода отъ 1919 до 1924 год. се появиха бързо едно следъ друго голѣмо множество научни и популярни ентомологични статии и студии, които пълнѣха българскитъ земледѣлски списания. А въ научнитъ списания се появиха ценни студии, каквито бѣха напр.: на Д-ръ Бурешъ върху лозовия молецъ, на Дрѣновски върху житнитъ стеблени мухи и върху неприятелитъ на тютюна, на Д. Илчевъ върху мѣхнатия бръмбаръ и сивия червей, на Д. Йоакимовъ върху червеноглавата борова оса, на С. Мокржецки върху неприятелитъ на маслодайната роза, на С. Консуловъ върху маларията, на Петъръ Петковъ върху болеститъ на скакалцитъ, на П. Чорбаджиевъ върху неприятелитъ на овощнитъ дървета и върху короедитъ, на П. Дрѣнски върху сливовия акаръ и пр.

Презъ сѣщиятъ периодъ отъ време, именно 1919 до 1924 год., Земледѣлската опитна станция въ София, подъ директорството на Никола Пушкарровъ, бѣ издигната до степенъ на единъ Централенъ земледѣлски изпитателенъ институт¹⁾ и въ него бѣ добре обзаведенъ специаленъ ентомологиченъ отдѣлъ, въ който успѣшно работѣха дружественитъ членове: Ал. Дрѣновски до 1924 год. и Петъръ Чорбаджиевъ следъ тая дата. Кратко време работи тамъ (1921 год.) и руския ентомологъ Проф. Сигмундъ Мокржецки. Въ Царската ентомологична станция усилената ентомологична дейность развиха дружественитъ членове д-ръ Иванъ Бурешъ, Дѣлчо Илчевъ, Петъръ Петковъ и Ариада Димитрова²⁾. Дружеството започна едновременно съ това правилно и добре да функционира, като редовно отпечатваше своитъ отчети въ списанието „Естествознание и География“ (год. V до IX).

Дружественитъ членове къмъ 1920 год. силно замечтаха да иматъ свой собственъ дружественъ печатенъ органъ; само липсата на парични срѣдства пречеше за осъществяването на тая мечта. Председателя на дружеството Георги Георговъ пръвъ се отзова на усиленитъ стремежи на членоветъ въ

¹⁾ Тоя институтъ започна презъ 1919 г., подъ редакторството на Никола Пушкарровъ, да издава „Списание на земледѣлскитъ изпитателни институти въ България“ и въ това списание бѣха отпечатани цѣни приложно-ентомологични студии.

²⁾ Вижъ П. Дрѣнски: История и дейность на Царската ентомологична станция въ София (по случай 25 години отъ основаването ѝ). Извѣстия на Царскитъ природонаучни институти, кн. V, ст. 17-50. София 1931.

това направление и подари на дружеството една сума от 25000 лева, която да послужи за отпечатване на замисленитѣ „Известия на Българското ентомологично дружество“. И наистина презъ 1924 год. излѣзе отъ печатъ първата, скромна още книга отъ това дружествено списание и въ нея бѣ отпечатанъ годишния отчетъ за дейността на дружеството презъ 1923 год.

Следъ напечатването на книга I отъ „Известията“, настоятелството на дружеството получи вече по-голямъ смѣлость да поиска субсидии отъ министерствата на просвѣтата и земледѣлието. Тая смѣлость то черпѣше и отъ засилилитѣ се грижи на държавата за повдигане на земледѣлското стопанство. Голѣмото значение на приложната ентомология, за запазване на една значителна частъ отъ реколтата, бѣ вече добре съзнато и популярно не само въ Министерството на земледѣлието но и въ обществото. Тия благоприятни условия отъ една страна, и близкитѣ връзки, които нашето дружество подѣржаше съ ръководнитѣ срѣдивъ министерството, (особено съ министра проф. Янаки Молловъ, главния секретаръ Д. Симовъ и началника В. Найденовъ) отъ друга, спомогнаха щото на дружеството ни да бжде отпусната една субсидия отъ 30,000 лева. Тая субсидия бѣ предназначена да послужи за засилване на приложно-ентомологични изучвания и особено за напечатване на следващитѣ книги отъ Известията на дружеството¹⁾.

Презъ същата 1925 година Българското ентомологично дружество настоя да бжде обявена за открита катедрата по ентомология въ формиращия се Агрономически факултетъ при Софийския университетъ. Тая дисциплина бѣ учредена съ стария Законъ за университета, пакъ по предложение на Ентомолог. дружество, като редовна професура. Поради силното разрастване, обаче, на разнитѣ дисциплини въ казания факултетъ, редовната катедра бѣ понижена на редовна доцентура. Следъ надлеженъ конкурсъ доцентурата бѣ заета отъ най-стария и опитенъ нашъ ентомологъ-практикъ Димитъръ Йоакимовъ. На 25 май 1925 г. той прочете вече своята встъпителна лекция на тема „Значението на насѣкомитѣ въ стопанството“. Четенето на тая първа лекция по специална ентомология въ Софийския университетъ бѣ едно тържество за нашето енто-

¹⁾ Колко задушевна и другарска бѣ атмосферата около членоветѣ на дружеството презъ това време може да се види и отъ следния фактъ. Въ сп. Естествознание и География, год. VIII (1924) стр. 768 четемъ: „По случай тежкото бедствено положение, при сегашнитѣ условия въ Германия, на дъщеритѣ на бележития естествоизпитателъ Алфредъ Бремъ, членоветѣ на Ентомологичната дружба, нѣкои почитатели на великия пътешественикъ-натуралистъ, редакцията на спис. „Естествознание“ и на спис. „Природа“ събраха скромната сума 1100 лева, която чрезъ проф. С. Arstein въ Берлинъ изпратиха на бедствующото Бремово семейство“.

мологическо дружество, защото на тоя день ентомологията бѣ призната официално за наука въ България.¹⁾

Въ Министерството на земледѣлието се извършиха презъ това време редица преобразования въ службитѣ и тѣ засѣгнаха и Земледѣлския изпитателенъ институтъ въ София, който бѣ превърнатъ въ Земледѣл. опитна и контролна станция. Предвиждаше се самостоянитѣ отдѣли по ентомология и фитопатология въ тая станция да се слѣятъ въ единъ общъ отдѣлъ „Растителна защита“. Дружеството обстойно се занима съ тоя въпросъ, и въ единъ мотивиранъ докладъ²⁾ изложи неблагоприятното положение, въ което би се поставила въ бждеще ентомологичната служба, ако това сливане стане, и сѣщевременно изтъкна голѣмото преимущество ако службата на ентомологичния отдѣлъ остане самостоятелна и още повече се засили. Министерството взе подъ внимание разясненията дадени отъ дружеството и ентомологичната служба бѣ запазена и развита като самостоятелъ отдѣлъ отъ 1.VIII. 1930 г. съ свой самостоятелъ началникъ, специалистъ-ентомологъ, съ висше образование. За такъвъ титуляренъ ентомологъ бѣ назначенъ и утвърденъ макаръ и нѣколко години по-късно, дотогавашния изпълняющъ тая длѣжностъ Петъръ Чорбаджиевъ. Съ тия постижения, за които българскитѣ ентомолози отдавна мечтаеха, се постигна осигуряването на три официални държавни мѣста, въ които успѣшно може сега и въ бждеще да се култивира ентомологична наука и да се извършватъ полезни ентомологични изследвания. Тия мѣста сж: Царската ентомологична станция съ свой постояненъ уредникъ и асистентъ, Държавниятъ университетъ съ свой редовенъ доцентъ по ентомология и Софийската земледѣлческа опитна станция съ свой началникъ на ентомологичната служба въ България. Тия три служби гарантиратъ бждещото развитие на ентомологичната наука въ България.

Пролѣтътъ на 1925 год. поднесе на българскитѣ ентомолози обаче, една голѣма покруса, именно загубата на най-деятелния дружественъ членъ Дѣлчо Илчевъ. Падна той убитъ въ разцвѣта на своята научна дейность при атентата на Арабаконакъ на 14 априль 1925 г. Както въ Ентомологичното, така и въ Природоизпитателното дружество и днесъ още се усеща неговата липса. Въпрѣки печалнитѣ събития, станали тогава въ нашия държавенъ и общественъ животъ, Дружеството се силѣше да отговаря на целитѣ и задачитѣ,

¹⁾ Вижъ „Известия“, кн. III, стр. 13 и 14.

²⁾ Тоя докладъ е публикуванъ въ „Известия на Бѣлг. ентом. друж.“, кн. II, стр. 29 и 30.

начертани въ неговия уставъ. Въ дружествениятъ отчетъ за 1925 год. е написано: „презъ изтеклата година, въпрѣки създаденото лошо настроение отъ политическитѣ събития презъ месецъ априлъ, Българ. ент. д-во прояви организационна и научно-приложна дейностъ, както въ областта на науката, така и по отношение на моралното издигане, финансово закрепване и засилване на Дружеството отъ къмъ членове“. За да се напишатъ тия думи имаше се доста основание, а именно:

Отъ Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти бѣ отпусната една нова субсидия отъ 50,000 лева, която осигуряваше издаването на дружественото списание за нѣколко години. Редовнитѣ членове станаха 40, което не е малко за едно специално научно дружество. Отъ тѣхъ 5-ма бѣха почетни членове, и то все видни чуждестранни ентомолози, заслужили и за изучаването ентомологичната фауна на България. Тия почетни членове сж — освенъ споменатитѣ вече проф. Н. Кулагинъ въ Москва и Андрей Семеновъ Тянь-Шански въ Петроградъ — още и: видниятъ лепидоптерологъ и директоръ на зоологическия музей въ Виена проф. D-r Hans Rebel, директора на Будапещенския зоологически музей и известенъ хемиптерологъ D-r Geza Horwath и добре познатия между европейскитѣ колеоптеролози кустосъ на Сараевския музей Victor Apfelbeck. Като редовенъ задграниченъ членъ бѣ записанъ, по негово желание, видния английски политикъ и ентомологъ Филипъ Грейвсъ, сега поддиректоръ на в. „Таймсъ“. Дружественитѣ членове написаха и издадоха презъ годината 75 научни и популярни публикации. Дружеството имаше презъ сжщата 1925 год. 38 срѣщи, въ които се направиха 74 разни съобщения и реферати. Дружеството отпечати кн. II отъ „Известията“ въ размѣръ отъ 94 страници, а въ края на годината и кн. III отъ 224 стр. и 6 специални таблици. Върху тия дружествени издания е отбелязано, че се печататъ съ срѣдства отпуснати отъ Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти. Въ напечатания годишенъ отчетъ за 1925 г. (Известия кн. III стр. 13) е казано: „съдържанието на Известията буди у всички ни надежда, че тѣ полека-лека ще станатъ важенъ факторъ въ нашата научна литература; чрезъ тѣхъ нашата родна ентомология, приложна и теоритична, ще може да се издигне на оная висота, каквато ѝ подобава и каквато тя има въ други по-културни страни; чрезъ тѣхъ българската ентомология ще заеме мѣсто наредъ съ другитѣ научни дисциплини боравещи съ селското и земледѣлското стопанства“.

Презъ сжщата година дружественитѣ членове взеха участие въ предприетата отъ Министерството на земледѣлието на широки основи борба срещу неприятелитѣ на сливовата кул-

тура въ Кюстендилско¹). Друга група отъ дружествени членове (начело съ д-ръ Ив. Бурешъ) започнаха изучването на чудноватата пещерна фауна, състояща се отъ слѣпи организми²); трета група започна изучването на неприятелитѣ по житнитѣ растения; четвърта (начело съ проф. Консуловъ) — на появилата се въ голѣми множества по добитѣка въ сев. зап. България „зла муха“ (*Simulium*)³); П. Дрѣнски започна интензивно изучване на кръвъ смучащитѣ мухи, а Ал. К. Дрѣновски обобщаваше резултатитѣ отъ проучванията си върху вертикалното разпространение на пеперудитѣ по високитѣ наши планини. Засили дейността си и Царск. ентом. станция и Негово Величество Царя самъ лично презъ свободнитѣ си часове се отдаваше на ентомологични изучвания.⁴) Въ общото годишно събрание на дружеството на 6 февруарий 1926 г. дружественитѣ членове, като взеха предъ видъ голѣмитѣ заслуги, които Негово Величество Царь Борисъ III има за изучване на родната ентомологична фауна и голѣмитѣ му грижи за преуспѣването на Царската ентомологична станция, единодушно решиха, да Го провъзгласятъ за свой почетенъ членъ. Въ височайшия отговоръ, изпратенъ на дружеството следъ поднасянето на надлежната почетна диплома, е казано: „Царя държи да ви уведоми, че Той не ще престане да работи лично за изучването на българската ентомологична фауна и че дружеството ще може винаги да разчита на Неговата подкрепа и пълно съдействие“⁵).

Благодарение на издаванитѣ „Известия“ се засилиха силно и връзкитѣ на дружеството съ чужбина. Всички чуждестранни ентомолози, които случайно или специално посещаваха България, дохождаха като гости и въ дружественитѣ заседания. Така напр.: 1. Презъ началото на май 1924 год.

¹) Вижъ „Докладъ на комисията по проучване болеститѣ по сливовитѣ дървета въ Кюстендилско“, напечатанъ въ Сведения по земледѣлието, год. V, бр. 10. София 1924. Тамъ е казано и какъ е организирана борбата срещу животнитѣ-неприятели на сливовитѣ дървета. За втори пѣтъ (първи пѣтъ при борбата съ скакалицѣ презъ 1920 г.) Министерството на земледѣлието поставя на широка основа борбата съ вреднитѣ наѣскоми у насъ, като отпусна достатъчно парични срѣдства за организиране и извършване на тая борба.

²) Вижъ статийтѣ на Д-ръ Ив. Бурешъ: „Изследвания върху пещерната фауна на България“ I и II, въ Трудове на Бѣлг. природоиз. д-во кн. XI и XII. София 1924 и 1926.

³) Вижъ П. Чорбаджиевъ: Резултати отъ една анкета за злата муха въ България презъ 1923 год. — Сведения по земледѣлието. Год. VI, стр. 3—16. София 1925.

⁴) Вижъ приноситѣ къмъ пеперудната фауна на парка Евксиноградъ напечатани отъ д-ръ Ив. Бурешъ въ Известия кн. III, 1926 и кн. V, 1930. Вижъ също така докладваното въ заседанията на дружеството за направенитѣ отъ Н. В. Царя ентомологични открития: Известия кн. II, кн. III, стр. 22, 23, 24; кн. IV стр. 22 и пр. — Царь Борисъ III е почетенъ членъ и на Чехословашкото ентомологично дружество отъ 1.1.1931 г.

⁵) Това писмо е публикувано въ „Известия“ кн. III, стр. 11.

бъха гости на дружеството американските ентомолози D-r Grossmann и Ray Webber отъ Bureau of Entomology въ Вашингтонъ; тѣ дойдоха въ България, за да се ориентиратъ върху паразититѣ по гжсеницата на *Lymantria dispar* въ нашата страна. Презъ априлъ следната година тѣ наново посетиха дружеството и изказаха своето желание да създадатъ въ България специална лаборатория за отглеждане на паразититѣ по яйцата, гжсеницитѣ и какавидитѣ на казаното извънредно вредно за джбовитѣ гори въ Америка насѣкомо. Отгледанитѣ паразити ще се изпращатъ въ Съединитѣ Щати, за да послужатъ като биологични срѣдства за борба съ голѣмия гореименуванъ пакостникъ. Станалиятъ атентатъ въ черквата св. Недѣля и трагичната смъртъ на секретаря на нашето дружество Дѣлчо Илчевъ¹⁾ стана причина тѣ да напуснатъ България и да учредятъ своята лаборатория въ Унгария. 2. На 13 октомврий 1925 год. бѣ гостъ въ заседанието на дружеството японския ентомологъ Teiso Isaki отъ Fusiаса; той говорѣ (на нѣмски езикъ) предъ дружественитѣ членове за вреднитѣ насѣкоми въ Япония. 3. На 3 септемврий 1929 г. посети дружеството D-r Hans Sachtleben отъ Biologische Reichsanstalt въ Берлинъ; сжщиятъ бѣ делегатъ въ международната конференция за борба срещу царевичния молецъ (*Pyrausta nubilalis*), която конференцията се събра въ Загребъ на 20. VIII. с. г.; отъ Загребъ той дойде въ България и членоветѣ на дружеството му дадоха обилни сведения за разпространението и развитието на тоя голѣмъ вредителъ по царевичната у насъ. 4. На 9 октомврий 1930 г. бѣ гостъ на дружеството Проф. С. А. Мокржецки отъ Варшава; той бѣ дошелъ да изучава повредитѣ, причинявани отъ насѣкомитѣ върху складирания тютюнъ, купуванъ отъ полската тютюнева режия. 5. На 19 май 1932 год. присжтствува на заседанието на дружеството техническия съветникъ при Министерството на земледѣлието въ Гърция, ентомолога Константинъ Исакидесъ. 6. Гости на дружеството сж били и виднитѣ ентомолози: Проф. Металниковъ отъ Пастьоровия институтъ въ Парижъ; Д-ръ Е. Книршъ, виденъ изследователъ на пещерната колеоптерна фауна на Европа; D-r Zoltan Szilady отъ музея въ Будапеща; D-r Günther Enderlein отъ Централния институтъ за изучаване на кръвосмучащитѣ насѣкоми въ Берлинъ и пр.. На всички бѣха давани необходимитѣ имъ упжтвания и пояснения.

Презъ юний месецъ 1925 г. Българското ентомологично дружество бѣ поканено да вземе участие въ III международенъ конгресъ на ентомологитѣ, който се състоя въ гр. Цюрихъ, обаче никой отъ дружественитѣ членове, по-

¹⁾ Д-ръ Гросманъ присжтствува на погребението на Дѣлчо Илчевъ на 16. IV. 1925 г.

ради финансови съображения, не можа, за жалостъ, да вземе участие въ него. Конгреса бѣ поздравенъ отъ страна на дружеството съ специално писмо. Нашето дружество, обаче, можа да се представи съ единъ отъ своитѣ членове (Петъръ Чорбаджиевъ) на IV международенъ ентомологически конгресъ въ Итака (Северна Америка) презъ августъ 1928 год. Дружествениятъ председателъ д-ръ Бурешъ бѣ получилъ отъ конгресния комитетъ безплатенъ билетъ за пътуване до Америка; нему, обаче, не бѣ възможно, поради служебни обязанности, да вземе участие въ конгреса и той предаде билета си за пътуване и своитѣ пълномощия на Българското ентомологическо дружество, та то да опредѣли кому да се даде казания пътнически билетъ. Дружеството реши билета да се даде на ентомолога Петъръ Чорбаджиевъ¹⁾, който, подпомогнатъ съ субсидия отъ Министерството на земледѣлието, можа да се яви своевременно въ конгреса и тамъ да изнесе два реферата, отъ които единия върху развитието на приложната ентомология въ България. Въ печатнитѣ отчети на заседанията на конгреса изрично е отбелязано, че Българското ентомол. дружество е било представено на казания интернационаленъ конгресъ съ свой специаленъ делегатъ; въ сжщитѣ отчети сж отпечатани и рефератитѣ на П. Чорбаджиевъ²⁾.

Не по-слаба дейность прояви Дружеството презъ следващитѣ 1929 до 1933 год., а именно:

1. Издадени бѣха: книга V (1930 г.), VI (1931 г.) и VII (1932 г.) на Известията на Дружеството, и то: кн. V въ 256 стр. съ 3 специални таблици, кн. VI на 216 страници и пакъ 3 таблици на хромова хартия. Известията се печатаха въ 750 екземпляра, отъ които 250 се даваха безплатно на Министерството на земледѣлието и държавнитѣ имоти, което ги разпращаше до всички свои подведомствени учреждения, като училища, опитни станции, разсадници, лесничейства и пр. Съ това нѣщо Дружеството гонеше целта по официаленъ пътъ да вкара своето списание въ ония учреждения, за които ентомологията като приложна наука не бива да остане чужда.

2. Дружеството положи голѣми усилия да се снабди съ парични срѣдства, та да усигури редовното издаване на своето списание. Презъ 1926 год. въ дружествената каса имаше вече 103,000 лева, а на 30. XI. 1930 год. тая сума нарастна на 137,000 лева. Поради силно затегналитѣ се финансови условия следъ тая година и поради прекратяването на субсидиитѣ, давани на научнитѣ дружества отъ страна на Министерството

¹⁾ Вижъ „Известия“ кн. V, стр. 17.

²⁾ IV. International Congress of Entomology in Ithaca, August 1928. Vol. I und II. Naumburg 1929. На стр. 746-756 е отпечатанъ реферата на P. Tchordadjief: L'Entomologie Agricole et les Insectes Nuisibles aux Plantes de Culture en Bulgarie.

на народната просвѣта, касовата наличност на дружеството се намали силно, но въпреки това на 1. I. 1934 год. тя остана 98,000 лева.

3. Почетнитѣ членове на дружеството, които до преди 1926 год. бѣха 6, станаха 11, като за нови почетни членове бѣха провъзгласени: презъ 1926 год. Димитъръ Йоакимовъ, най-стариятъ между насъ ентомологъ; презъ 1930 год. полския (по-рано руски) виденъ ентомологъ и практикъ проф. С. А. Мокржецки въ Варшава; презъ 1931 год. Негово Величество Царъ Фердинандъ I, който е първиятъ ентомологъ въ България по време, и който е основателъ на Царската ентомологична станция въ София; провъзгласяването Му стана по случай Неговата 70 годишна възраст. Презъ сжщата 1931 год. бѣ провъзгласенъ за почетенъ членъ и видния чехски ентомологъ и изследователъ на нашата колеоптерна фауна—Д-ръ Фр. Рамбоусекъ, сега покойникъ; и най-после презъ 1933 год. за такъвъ бѣ избранъ директора на зоологическитѣ сбирки въ Пражкия народенъ музей — проф. Янъ Обенбергеръ.

4. Презъ казаниятъ периодъ отъ време, две научни студии на наши ентомолози бѣха вече премирани отъ Бълг. академия на наукитѣ а именно: презъ 1926 г. тая на д-ръ Ив. Бурешъ — „Историята на ентомологичното проучване на България“ и презъ 1929 год. тая на Ал. К. Дръновски за „Вертикалното разпространение на пеперудитѣ по нашитѣ високи планини“.

5. Презъ 1928 и 1931 год., по покана на Министерството на земледѣлието, дружеството даде на два пжти компетентното си мнение за извършване на борбата съ рапичния бръмбаръ (*Entomoscelis adonidis* Pall.), единъ пакостникъ, който, безъ преувеличение е нанесълъ на земледѣлското стопанство въ България само въ 1 година, 1928, по официални сведения, сто милиона лева загуби¹⁾. А презъ 1929 г. Министерството наново се допита до дружеството, относно извършването на борбата срещу сивата ливадна пеперуда (*Loxostege sticticalis* L.), гжсеничкитѣ на която правѣха силни опустошения по бостанитѣ, люцерната, цвеклото, картофитѣ и пр. въ цѣла Източна България²⁾.

Негово Величество Царя отъ своя страна, по свой починъ и разбиране, презъ 1928 год. натовари работящитѣ въ Царската ентомологическа станция въ София да извър-

¹⁾ С. Ботевъ: Борбата противъ рапичния бръмбаръ въ 1928 год. — Издание на Министерството на землед. и държ. имоти. 45 стр. София 1928.

²⁾ П. Дрънски: Къмъ биологията на сивата ливадна пеперуда въ България презъ 1929-1930 год. Известия Б. Е. Д. кн. VI, ст. 31-48. София 1931. — В. Чипишевъ: Ливадната пеперуда у насъ презъ 1929 година. Известия Б. Е. Д. кн. V, стр. 203-206. София 1930. — Вижъ и Известия кн. V, стр. 26.

шатъ предъ населението въ Чепинско демонстративни проби за борба срещу боровата процессионка (*Thaumetopoea pityocampa* Sch.), гжсеницата на която, силно оголваше красивитъ борови гори въ казания край¹⁾. Пакъ по починъ на Н. В. Царя бѣ спомогнато на населението въ Ихтиманско и Вакарелско, при съдействието на членове отъ дружеството ни, да се бори съ появилата се тамъ напасть отъ скакалци презъ 1930 год.

6. Презъ 1930 год. Дружеството бѣ прието за членъ на Интернационалния съюзъ на ентомологитъ (*Internationaler Entomologen-Bund*), отъ което дружеството е снабдено съ легитимация № 2317 за свободно ловене на насѣкоми въ забранени зони и ще получава безплатно съюзното списание *Internationale Entomologische Zeitschrift — Guben*²⁾.

7. Презъ казания периодъ отъ време (1929-1933) Дружеството организира отлично и размѣната съ чужбина на печатния си органъ. Това бѣ постигнато, като библиотеката на дружеството бѣ присъединена презъ 1929 год. къмъ Царската научна библиотека, която пѣкъ отъ своя страна пое разходитъ и грижитъ за извършване на размѣната, попълване на липсващитъ списания, подвързването имъ, каталогизирането и съхранението на цѣлата библиотека и пр.³⁾. Благодарение на това, българскитъ ентомолози иматъ на свое разположение въ Царската научна библиотека 54 различни чуждестранни ентомологични списания, а покрай тѣхъ и 180 други природонаучни списания, редовно получавани въ казаната библиотека.

Тая библиотека е една ценностъ, която днесъ още не се съзнава напълно отъ природоизпитателитъ, обаче бждещитъ поколения ентомолози обезателно ще произнасятъ възхвали къмъ предшественицитъ си, че сж могли да скжтатъ за тѣхъ, презъ най-тежки времена за доставяне на книги, една такава ценна специална библиотека отъ научни списания, сжществуването на която днесъ вече, въ малка България, е една забележителностъ.

На 29 май 1929 год. се помина, на 71 годишна възраст, следъ дългогодишно боледуване, дружествения председателъ Георги А. Георговъ и вмѣсто него бѣ избранъ за председателъ, макаръ че фактически бѣ такъвъ още отъ 1919 год. насамъ, д-ръ Ив. Бурешъ. Последниятъ положи особени грижи да снабди Дружеството съ парични срѣдства⁴⁾, та

¹⁾ П. Дрѣнски: Борба съ гжсеницитъ на боровата процессионка. Единъ примѣръ отъ Н. В. Царъ Борисъ III, Ловна просвѣта. Год. III, бр. 5, стр. 94-95, София 1928. И отъ сжщия авторъ „Боровата процессионка и мѣрkitъ за борба съ нея; сп. Родона VII, стр. 6-7. София 1928.

²⁾ Вижъ Известия кн. VI, стр. 3.

³⁾ За условията на приемането подробно е изложено въ Известия кн. V, стр. 9.

⁴⁾ На 1 априль 1934 год. въ дружествената каса имаше вече наново 130000 лева, отъ които, по случай 25-годишния юбилей на дружеството:

да бъде осигурено издаването на дружественитѣ „Известия“. Дружеството се стремеше да има въ касата си една неприкосновена сума отъ 100,000 лева, отъ лихвитѣ на която да може да отпечатва всѣка втора година поне по една книга отъ казанитѣ „Известия“ на дружеството. Отъ 1929 год. дружественитѣ членове почнаха да извършватъ, редовно всѣка срѣда, своитѣ събрания въ библиотечната стая на Царския Естествено исторически музей.

Презъ 1930 год. Бълг. ент. д-во бѣ зарадвано отъ едно значително събитие, именно, появяването на законопроекта за опазване на растенията отъ болести и неприятели. Много години подъ редъ тоя законопроектъ се работѣше въ Министерството на земледѣлието, и за неговото съставяне дадоха мнения и данни и нѣколцина отъ нашитѣ членове. Подобенъ единъ законъ все още се смѣташе за много прибързанъ. Но презъ 1930 год. министерството вече сериозно замисли да го внесе въ камарата и то, поради обстоятелството, че една специална международна конвенция (подписана отъ България въ Римъ на 16. IV. 1929 год.) задължаваше и нашата държава да има такъвъ законъ¹⁾. Преди законопроекта да се внесе въ камарата той бѣ даденъ, отъ високо компетентно мѣсто за разглеждане въ Българск. ент. д-во. „Тоя законъ“, както е казано въ неговия чл. 1, „цели опазването на културнитѣ и полезни растения отъ болести и неприятели, организирането и воденето на борбата съ болеститѣ и неприятелитѣ по растенията и събирането данни относно разпространението имъ“, т. е. тоя законъ има за основа това, което и Б. Е. Д. съгласно своя уставъ има за цели и задачи. Членоветѣ на дружеството знаеха много добре, че закона ще изпревари необходимата подготовка на условията за неговото приложение, т. е. тѣ знаеха че предписанията на закона, особено контролата на внасянитѣ отъ вънъ растения и растителни продукти, ще останатъ за редъ години мъртви точки, и то главно поради липса на назначени специалисти ентомолози при държавнитѣ опитни станции — обаче, тъкмо въ това, членоветѣ на дружеството виждаха едно по-добро бждеще за българската ентомологична наука, защото министерството обезателно ще се принуди въ бждеще да назначи подобни ентомолози. Ето защо Дружеството съ голѣмъ ентусиазъмъ посрещна появяването въ Камарата на законопроекта, още повече че той урегулирваше и една извънредно важна за земледѣлското стопанство материя, именно организацията на борбата съ вреднитѣ насѣкоми въ България, въ

15000 бѣха дадени отъ Н. В. Царь Борисъ III, 13200 отъ Н. В. Царь Фердинандъ I, и 3000 отъ Ловната организация.

¹⁾ Тая конвенция, както и закона за опазване на растенията отъ болести и неприятели сж публикувани въ настоящитѣ Известия кн. VIII.

което отношение нашата земеделска страна бѣ останала много назадъ. Законопроекта бѣ гласуванъ въ камарата презъ срѣдата на месецъ априлъ 1930 год. и стана законъ съ публикуването му въ Държавенъ вестникъ бр. 29 отъ 9 май сжщата година. Сжщевременно се започна и изработването на единъ „Правилникъ за ентомологичната служба въ България“, който въ последствие бѣ утвърденъ съ указъ № 12 отъ 14. II. 1931 г. и публикуванъ въ Държавенъ вестникъ бр. 264 отъ 26. II. с. г.¹⁾

Но не само тия постижения: издаване на голѣмъ брой ентомологични публикации, вербуване на нови членове, снабдяване на дружеството съ парични срѣдства, даване мнения и правене услуги на компетентни власти и учреждения, и пр. и пр. каратъ членоветъ на Българското ентомологично дружество да погледнатъ днесъ съ радостъ назадъ къмъ своята 25 годишна дейностъ. Има и други морални успѣхи, които макаръ че не сж така очебийни, все пакъ сж отъ голѣмо значение за развитието на нашата наука въобще. За тия морални успѣхи на Бълг. ентом. д-во азъ не мога да не кажа нѣколко думи:

Въ Б. Е. Д. се оформиха, по точно казано, се напжиха къмъ общественосте, редица млади български природоизпитатели, членове на Дружеството. Въ това Дружество тѣ, току що напуснали университетската скамейка, всрѣдъ другарска интимна срѣда, правеха първитѣ си дебюти върху научната сцена. Тука тѣ произнасяха първитѣ си срамежливи още дребни съобщения върху намѣрени отъ тѣхъ нови за България насѣкоми и съ несмѣли още черти рисуваха първитѣ свои често пжти наивни „открития“; а после постепенно преминаваха вече къмъ сериозни доклади, които извършваха въ една другарска срѣда, при колегиална критика, безъ страхъ че ще бждатъ осмѣни или сразени, а напротивъ съ благодатното чувство че ще бждатъ напжтени и насърдени чрезъ полезна критика и компетентно мнение²⁾. Отъ скромнитѣ съ-

¹⁾ По тоя случай въ отчета на Ентом. друж. за 1931 год. е казано: „Споредъ чл. 11 отъ правилника, държавната ентомологична служба влиза въ връзка съ всички институти и организации въ страната, за да използува до максимална степенъ тѣхната помощъ въ работата си по борбата съ неприятелитѣ на земеделскитѣ култури и произведения получавани отъ тѣхъ. Съгласно това постановление на чл. 11 Ентомологичния отдѣлъ при Землед. опитна станция може винаги да потърси съдействието и на Българското ентомологично д-во, което съ готовностъ ще се отзове на всѣка една покана. Пожелаваме на ентомологичната служба въ България плодотворна и пълна съ успѣхи работа въ борбата съ вреднитѣ насѣкоми, при която борба по-често да се обръща за съдействие къмъ общото на всички Българско Ентомологично Дружество.“ (Вижъ „Известия“, кн. VII, стр. 14).

²⁾ Нека споменеме само че въ нашето дружество сж правила първитѣ си научни дебюти следнитѣ днесъ видни природоизпитатели: Професоритѣ: Никола Стояновъ, Борисъ Стефановъ, Петъръ Петковъ и Методи Русковъ; асистентитѣ: Ариада Димитрова, Ненко Радевъ, Йорданъ Цон-

браниа на нашето дружество много млади природоизпитатели навлѣзоха вече съ прекрасно съставени реферати въ аудито-риитѣ на други по-крупни научни и обществени сдружения. По тая стълба на морална подкрепа се издигнаха нѣколко отъ младитѣ членове на дружеството до най-високото стѣпало на науката, до университетската професорска катедра.

Българското ентомологично дружество е въ сжщност топлото гнѣздо (а не Българското природоизпитателно дружество), изъ което излѣзоха и се оформиха, като самостоятни корпорации, днесъ отлично организираното Българско ботаническо дружество и Българска биологическа дружба. И дветѣ тия здружения извършваха презъ 1920 и 1921 год. събранията си заедно и съвмѣстно съ Българското ентомологично дружество, и заедно отпечатваха протоколитѣ отъ своитѣ съвмѣстни заседания въ списанието „Естествознание и География“¹⁾.

Това сж, накратко казано, научнитѣ, приложни и морални постижения, които Българското ентомологично дружество, въ планомѣрната си, постепенна, безшумна работа, безъ конфликти съ надлежитѣ власти и учреждения, безъ кавги между членоветѣ си, можѣ да постигне въ продължение на своето 25-годишно сжществуване. Презъ всичкото това време, дружеството бързо крачеше напредъ въ своето развитие, като даже изпреварваше общото развитие на другитѣ клонове отъ българското природознание.

Дружественитѣ членове днесъ могатъ съ радостъ да се поздравятъ съ постигнатитѣ успѣхи въ полза на любимата наша ентомологична наука, и сжщевременно да си пожелаятъ, за иднитѣ години, още по-интензивна дейность за да спомогнатъ за културното повдигане на нашето Отечество, за преуспѣване на нашата родна наука и за запазване на една значителна частъ отъ това що нашата красива и плодородна земя дава на трудолюбивия Български Народъ.

Библиография:

1. Бахметьевъ, П.: Отчетъ о дѣятелности Болгарскаго Энтомологическаго Кружка въ Софіи за первую половину 1909 год. — Русское Энтомологическое Обозрѣние. Томъ X, стр. 483—490. С.-Петербургъ 1909.

2. Бурешъ, Ив.: Кратка история на Българското ентомологично дружество. — Известия на Бълг. Е. Д-во кн. I, стр. 3—10. Софія 1924.

ковъ, Кръстю Тулешковъ; уредницитѣ на Царската Ентомологична Станция: Иванъ Бурешъ, Дѣлчо Илчевъ и Пенчо Дрънски; началника на ентомолог. служба Петъръ Чорбаджиевъ и агрономитѣ Асенъ Лазаровъ, П. Стойновъ и В. Чипишевъ; природоизпитателитѣ: Ал. К. Дръновски, Нено Атанасовъ, Д. Папазовъ и пр. и пр.

¹⁾ Вижъ тия отчети въ спис. „Естествознание и География“, год. V (1920), стр. 77, 78, 158, 237, 238; год. VI (1921), стр. 127 и 175. На 21.XII. 1921 год. ботаничитѣ се оформиха като „Ботаническа дружба“ (вижъ сп. Ест. и геогр. VI, стр. 222), а презъ месецъ ноемврий 1923 год. сжщитѣ се конституираха въ самостоятелно „Българско ботаническо дружество“.

3. Бурешъ, Ив.: История на ентомологичното проучване на България. — Трудове на Бълг. наученъ земледѣлско-стопански институтъ. Кн. 8, стр. 1—136. София 1924.

4. Илчевъ, Д.: Бѣгълъ погледъ върху дейността на Бълг. Ентомологично Д-во презъ изминалитъ 15 години. — Известия Б. Е. Д. кн. I, стр. 13—16. София 1924.

5. Чорбаджиевъ, П.: Къмъ историята на Българското Ентомологично дружество. — Известия на Б. Е. Д. кн. III, стр. 3—8. София 1926.

6. Дрънски, П.: История и дейность на Царската Ентомологична Станция въ София. — Известия на Царск. Природонаучни Институты въ София. кн. IV, стр. 17—50. София 1931.

7. Отчетитъ за дейността на Българското Ентомологично Дружество, както и протоколитъ отъ заседанията сж публикувани на следнитъ мѣста.

А. За 1909—1911 г. подъ заглавие „Bulgarische Entomologische Vereinigung in Sofia“ въ *Entomologische Rundschau, Beilage Entomologisches Vereinblatt*. Jahrg. 26 (1909): № 5. p. 10, № 7. p. 14, № 9. p. 18, № 12. p. 26, № 13. p. 28, № 15. p. 32, № 18. p. 36, № 19. p. 38, № 20. p. 40, № 21. p. 42, № 24. p. 47. — Jahrg. 27 (1910): № 1. p. 2, № 2. p. 4, № 6. p. 13, № 9. p. 60, № 13. p. 92, № 17. p. 124, № 19. p. 140, № 21. p. 156, № 24. p. 180. — Jahrg. 28 (1911): № 2. p. 16.

Б. За 1910—1914 год. подъ заглавие: „Ентомологическа секция при Българското Природоизп. Дружество“, въ Трудове на Бълг. Природоизп. Друж. кн. V, стр. 190—194 (дейность презъ 1910 г.); кн. VI, стр. 122—127 (дейность презъ 1912); кн. VII, стр. 185—197 (дейность презъ 1914 г.).

В. За 1920—1925 год. подъ заглавие: „Ентомологична и Биологична дружби“ въ отдѣла „Изъ природоизпитателнитъ дружества“ на спис. Естествознание и География. Год. V (1920/21) стр. 75—78, 155—158, 237—239, 316—319, 397—400. — Год. VI (1921/22) стр. 45—48, 127—128, 172—176, 221—222, 319—320, 368. — Год. VII (1922/23) стр. 197, 246, 359. — Год. VIII (1923/24) стр. 96, 127, 268, 344. — Год. IX (1924/25) стр. 127.

Г. За 1923—1931 подъ заглавие „Дейность на Бълг. Ентомологично Дружество“ въ дружествения печатенъ органъ „Известия на Бълг. Ент. Дружество“. Въ кн. I, стр. 16—22 (дейность презъ 1923 г.); въ кн. II, стр. 26—53 (дейность презъ 1924 г.); кн. III стр. 9—45 (дейность презъ 1925 г.); кн. IV, стр. 3—30 (дейность презъ 1926 и 1927 год.); кн. V, стр. 7—38 (дейность презъ 1928 и 1929 г.); кн. VI стр. 1—30 (дейность за 1930 год.); кн. VII, стр. 13—30 (дейность презъ 1931 г.).